

Nul dialect

Ongeveer vijftig handen wapperen enthousiast in de lucht als ik vraag wie van de aanwezigen van het Vrouwengilde Helden dialect spreekt.

Minder dan de helft van de handen zwaait wanneer ik vraag wie van hun kinderen dialect spreekt. Ten slotte beweegt niemand meer als ik dezelfde vraag stel over hun kleinkinderen.

In de gemeenschapszaal in Helden kijkt men zoekend naar elkaar, maar nee, geen van de kleinkinderen van de vijftig aanwezigen spreekt dialect.

Natuurlijk speelt mobiliteit een allesoverheersende rol. Kinderen zijn verhuisd naar buiten Limburg, of hebben buiten Limburg een partner gevonden en zijn Nederlandssprekend naar Limburg teruggekeerd.

Desondanks schrik ik wel van dit mini-onderzoekje. Niet zozeer omdat ik vind dat het dialect zonder meer vitaal moet blijven vanwege het dialect zelf, maar omdat tweetalig opgroeiende kinderen vergeleken met eentalige leeftijdgenootjes bepaalde cognitieve voordelen ontwikkelen die goed zijn voor hun concentratie, inlevings- en taalvermogen.

Het CBS heeft in 1998 in de enquête Permanent Onderzoek Leefsituatie voor het eerst – en bij mijn weten voor het laatst – in heel Nederland de vraag voorgelegd in welk domein iemand dialect spreekt - bijvoorbeeld thuis of in de winkel - en met wie - met collega's, burens, ouders of kinderen.

De cijfers waren voor Noord-Limburg heel gunstig. In Noord- en Midden-Limburg rapporteert 80 tot 100 procent van de geënquêteerden dat zij dialect spreken met veel lokale taalkenmerken.

Bovendien vindt 70 procent van de ondervraagden in heel Nederland het erg als dialecten zouden verdwijnen zelfs als men zegt het dialect niet zelf te spreken.

Hoewel ik mijn snelle mini-onderzoekje niet naast het grote landelijke CBS-onderzoek mag leggen, is toch wel duidelijk dat er veel veranderd is tussen de generaties oma's en kleinkinderen in Helden in de periode van 1998 tot 2017. Onwillekeurig moet ik denken aan

een grootschalig onderzoek in Limburg in de jaren zestig van de vorige eeuw door de beroemde dialectologen Jo Daan en Toon Weijnen. Zij achterhaalden hoeveel van de bevroegde kinderen op straat in Limburgse steden en dorpen dialect spraken.

Die cijfers waren in 1968 geruststellend, behalve voor Heerlen. In Mesch sprak toen 100 procent van de onderzochte kinderen op straat dialect, in Ottersum 99, in Eijsden 97.6, in Nederweert 91.9, in Blerick 85.9, in Maastricht 83.7, in Gennep 72.7, in Venlo 71.5, in Weert 60 en in Heerlen slechts 26.8 procent.

Maar het percentage in Heerlen gaat drastisch omhoog naar 49.5 procent als beide ouders in Heerlen geboren zijn. Het lage percentage in Heerlen stond dus, net als in Helden nu en overal in Limburg, niet los van de mobiliteit van de bevolking.

Pater J.J. Mittelmeijer voerde toen het deelonderzoek in Heerlen uit en analyseerde dat vooral Limburgse ouders die vanuit een dorp naar Heerlen verhuisden hun eigen dialect makkelijk opgaven voor het Nederlands.

Kinderen in de meest dialectspreekende wijk van Heerlen – Welten – begrepen de term Heerlens zelfs als de taal van de 'stad', als 'Hollands' in plaats van het Heerlens dialect.

Maar er is hoop. Het dialect is immers nog steeds te beluisteren in Heerlen. Het meest wonderlijke overkwam mij toen ik eind jaren tachtig in Heerlen veldwerk verrichtte. Een jong stel, geboren en getogen in Heerlen, gaf aan zelf geen dialect te spreken maar dat wel te doen als ze kinderen zouden krijgen! Ik vraag me nog weleens af of dit inderdaad gebeurd is. Dit gesprek overtuigde me er indertijd al van dat percentages weinig zeggen over de beweegredenen van mensen om een bepaalde taal te spreken. Het dialect in Heerlen had volgens de ijzeren logica van snel afnemende percentages al lang uitgestorven moet zijn. Niets is minder waar.

Reageren?

leonie.cornips@delimburger.nl

Leonie Cornips, bijzonder hoogle-
raar Taalcultuur in
Limburg aan de
UM, over de relatie
tussen gesproken
talen en dialecten
in Limburg en de
daaraan ontleende
identiteit.

